

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ စာတမ်းတို

၂၀၁၇ ခုနှစ် ဧပြီလ

အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြချက်

ဤအခြေခံဥပဒေအတိုချုပ်တွင် အခြေခံဥပဒေများ၏ သဘောသဘာဝ၊ လက်တွေ့အသုံးဝင်မှုတို့နှင့် ပတ်သက်ပြီး အခြေခံအချက်အလက်များပါရှိသည်။ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများ၊ အခြားသော ဒီမိုကရေစီအရေး လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်သူများ၊ ပါဝင်သင့်ပါဝင်ထိုက်သူများ အသုံးပြုရန် ရည်ရွယ် ရေးသားထားခြင်းဖြစ်သည်။

MyConstitution အကြောင်း

MyConstitution စီမံကိန်းသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းရေးနှင့် ရေရှည်တည်တံ့သော ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်ခြင်းတို့တွင် မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်သည့် ပြည်တွင်းဖြစ် ဖြစ်သော အသိပညာကြွယ်ဝသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာယဉ်ကျေးမှုတစ်ရပ်ဖော်ဆောင်ရန် ရည်မှန်းကာ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ တောင်းဆိုမှုများ ပေါ်တွင်အခြေခံကာ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်မှုများတွင် ပါဝင် နေသူများကို ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များက အကြံပေးသည့် ဝန်ဆောင်မှုကို ပံ့ပိုးပေးလျက်ရှိပါသည်။ ဤကဲ့သို့သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ စာတမ်းစာစဉ်များသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်းကြိုးပမ်း ဆောင်ရွက်မှု၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသဖြစ်ပါသည်။

ထို့ပြင် MyConstitution စီမံကိန်းသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သမိုင်းကြောင်း၊ အခြားနိုင်ငံယဉ်လေ့လာမှု အတွေ့အကြုံ များ စသည်တို့ကိုအခြေခံကာ သင့်လျော်သော ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေကိုစွဲရပ်များကို လေ့လာရန်နှင့် ဆွေးနွေး ငြင်းခုံနိုင်မည့် အခွင့်အလမ်းများကိုလည်းပံ့ပိုးပေးပါသည်။

စာရေးသူအကြောင်း

နော်ရာ ဟက်လင်းသည် အခြေခံဥပဒေအခြေခံလာသော ဥပဒေများကိုလေ့လာသည့် (Constitutional Law) နယ်ပယ်တွင် လုပ်ကိုင်နေသည့် ရှေ့နေဖြစ်သည်။ ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေ၊ တရားရေးကဏ္ဍပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု တို့ကို သုတေသနပြုခဲ့ပြီး IIDEA ထုတ်လက်စွဲစာအုပ် ဖြစ်သည့် *A Practical Guide to Constitution Building* (ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ရေး လက်တွေ့ လမ်းညွှန်စာအုပ်) ကို ပူးတွဲရေးသားခဲ့သည်။ Tufts တက္ကသိုလ်မှ ဝိဇ္ဇာဘွဲ့၊ ရခိုင်ပြည်နယ် မင်္ဂလာတက္ကသိုလ် ဥပဒေပညာဋ္ဌာနမှ ဥပဒေပညာပါရဂူဘွဲ့ ရခဲ့သည်။ စတော့ဟုမ်း တက္ကသိုလ်မှ Master of European Law ဘွဲ့၊ ကိုရိုရိုဗွီယာ ယင်းတက္ကသိုလ်တွင်ပင် Oxford University Press Law Prize ဆုချီးမြှင့်ခံရသည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အခြေခံအကြောင်းအရာများ

The Fundamentals of a Constitution

Nora Hedling

၁။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဆိုသည်မှာ

အခြေခံဥပဒေဆိုသည်မှာ နိုင်ငံတော်၏ အခြေခံဖွဲ့စည်းပုံ၊ လည်ပတ်ပုံများကို ဖော်ပြထားသော ပင်မဥပဒေများ၊ မူများကို စုစည်းထားခြင်းဖြစ်သည်။ အစိုးရ၏လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်မှုမှန်သမျှကို အလေး ထားဖော်ပြထားကာ လမ်းညွှန်မှုပြုသည့် အခြေခံမူများ၊ စံများလည်း အခြေခံဥပဒေတွင် ပါဝင်နေသည်။ နိုင်ငံတော်၏ အထောက်အပံ့ဖြစ်ပြီး နိုင်ငံတော်ကိုပုံဖော်သည့် အခြေခံကျသောလုပ်ငန်းတွင် အဓိက ဖြစ်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ မူလသဘောသဘာဝနှင့် အခန်းကဏ္ဍရှုထောင့်မှ ဖော်ပြရလျှင် အခြေခံဥပဒေဟူသည် ရေရှည်တည်တံ့ရသည့်အရာ၊ ပြောင်းလဲရန်၊ ပျက်ပြယ်အောင်လုပ်ရန် မလွယ် သည့်အရာမျိုး ဖြစ်တတ်သည်။

အခြေခံဥပဒေသည် ဥပဒေကြောင်း၊ နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေးတို့၏ လက်နက်ကိရိယာအဖြစ် တစ်ပြိုင်နက် အသုံးတော်ခံသည်။ ဥပဒေကြောင်းအရဆိုလျှင် လူ့အခွင့်အရေးကိုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ မျှော်မှန်း တွက်ဆနိုင်သည့် တရားရေးကဏ္ဍ အခင်းအကျင်းကို ပေါ်ပေါက်စေသည်။ အခြေခံဥပဒေသည် အခြား ဥပဒေများ အထက်တွင်ရှိခြင်း၊ သို့မဟုတ် အမြင့်ဆုံးဥပဒေဖြစ်ခြင်းကြောင့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများ သတ်မှတ်ကွပ်ကဲခြင်း၊ ဥပဒေပြုခြင်း၊ အင်စတီကျူးရှင်းများ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများမှန်သမျှမှာ ယင်း အခြေခံဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကပေးထားသည့် မူဘောင်အတွင်းတွင် လုပ်ဆောင်ရသည်။ အင်စတီ ကျူးရှင်းများ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ သို့မဟုတ် ဥပဒေပြုခြင်းတို့က ချိုးဖောက်ခြင်းမပြုရသည့် နိုင်ငံသား တို့၏ ရပိုင်ခွင့် အခွင့်အရေးများ၊ နိုင်ငံတော်က အာမခံပေးရန် လုပ်ဆောင် ကြိုးပမ်းရမည့် နိုင်ငံသားတို့၏ အခွင့်အရေးများကိုလည်း အခြေခံဥပဒေတွင် ရှင်းလင်းစွာဖော်ပြထားသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာများကို သတ်မှတ်ခြင်း၊ ခွဲဝေဖြန့်ကျက်ခြင်း၊ ကန့်သတ်ခြင်းတို့ပြုကာပြည်သူ့ရေးရာမူဝါဒကိုအလေးအနက်စဉ်းစား ခြင်း၊ ဆုံးဖြတ်ခြင်းအတွက် ချိတ်ဆက်ဖွဲ့စည်းပုံ ပါဝင်နေသည်။ လူမှုရေးအရဆိုလျှင် အများလက်ခံ ထားသော တန်ဖိုးစံများ သို့မဟုတ် အရင်းမူလဖြစ်သော အခြေခံမူများကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြကာ အခြေခံ ဥပဒေသည် နိုင်ငံတော်၏ နိုင်ငံသားတို့နှင့်ဆိုင်သော မျှော်မှန်းချက် သို့မဟုတ် တူညီသော အမှတ် လက္ခဏာကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြထားသည်။

ဒီမိုကရေစီနှင့်ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA) သည် ကမ္ဘာ့အနှံ့အပြားတွင် ရေရှည်တည်တံ့သော ဒီမိုကရေစီကို ထောက်ပံ့ပေးရန် တာဝန်ထမ်းရွက်နေသည့် အစိုးရချင်း ချိတ်ဆက်လုပ်ကိုင်သော အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည်။

အခြေခံဥပဒေ အမျိုးမျိုး

အကွရာတင်ပြဋ္ဌာန်းသော အခြေခံဥပဒေနှင့် အကွရာတင်ပြဋ္ဌာန်းခြင်းမပြုသည့် အခြေခံဥပဒေ- အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ဟူသမျှသည် ဓလေ့ထုံးတမ်းကိုအားပြုသည့် စံသတ်မှတ်ချက်များ၊ ဓလေ့ထုံးတမ်းများ၊ အလေ့အကျင့်များကို အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ မှီခိုအားပြုကာ ပြည်သူ့ရေးရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ကျင့်သုံးမှုကို ချမှတ်ပေးသည်မှာမှန်သော်လည်း နိုင်ငံမှာသည့် တရားရေးဆိုင်ရာ မှတ်တမ်းမှတ်ရာအသွင်ဖြင့် အကွရာတင်ပြဋ္ဌာန်းထားသော အခြေခံဥပဒေကို အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်အားလုံးလိုလိုက မဏ္ဍိုင်ပြုကြရသည်သာဖြစ်သည်။ ယူကေ၊ နယူးဇီလန်၊ အစ္စရေး စသည့် နိုင်ငံအနည်းစုကသာ အခြေခံဥပဒေကို အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်က မဏ္ဍိုင်ပြုရသည့်ပုံစံမှ သိသိသာသာ ကွဲလွဲသည့် နိုင်ငံများဖြစ်သည်။

နိုင်ငံရေးဆန်သည့် အခြေခံဥပဒေနှင့် တရားရေးဆန်သည့် အခြေခံဥပဒေ - ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အတည်ပြုရန်နှင့် အနက်ဖွင့်ဆိုရန်ကိစ္စမှာ နိုင်ငံအများစုတွင် တရားရေးမဏ္ဍိုင်၏တာဝန်ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် ဥပဒေများသည် အခြေခံဥပဒေနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိသလား၊ သွေဖည်နေသလားဆိုသည်ကို တရားရုံးများက စီရင် ဆုံးဖြတ်နိုင်စွမ်းရှိခြင်းသည် တရားရေးမဏ္ဍိုင်၏ သိသာထင်ရှားသော တာဝန်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ဤကဲ့သို့သော အခြေခံဥပဒေများသည် "တရားရေးဆန်သော အခြေခံဥပဒေ" များဟုခေါ်ကြသည်။ ဆွစ်ဇာလန်နှင့် နယ်သာလန်လို နိုင်ငံများတွင် "နိုင်ငံရေးဆန်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ" များရှိသည်။ နိုင်ငံရေးဆန်သည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို အနက်ဖွင့်ဆိုရန်၊ အတည်ပြုရန် အဓိကတာဝန်ယူရသည်။

၂။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ရည်ရွယ်ချက်များ

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ရည်ရွယ်ချက်များစွာကို ဖြည့်ဆည်းလုပ်ဆောင်ပေးသည်။ အစိုးရ လက်အောက်ခံ အင်စတီကျူးရှင်းများကို လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာအပ်နှင်းခြင်း၊ အစိုးရလုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ကျင့်သုံးမှုကို ချမှတ်ပေးခြင်းတို့သည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အဓိကလုပ်ဆောင်ချက်များဖြစ်ပေသည်။ ဥပဒေကြမ်းများ ရေးဆွဲခြင်း၊ ဥပဒေများပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊ အစိုးရ၏ဝန်ဆောင်မှုကို စီစဉ်ချမှတ်ခြင်း၊ အငြင်းပွားမှုများ ဖြေရှင်းပေးခြင်း တို့အတွက် တရားဥပဒေနှင့်ညီညွတ်သော တရားရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအခြေခံ သဘောတရားများကို အခြေခံဥပဒေမှ ရရှိသည်။ ထိုသို့လုပ်ဆောင်နိုင်ရန် အခြေခံဥပဒေသည် အစိုးရ၏ (အုပ်ချုပ်ရေး၊ ဥပဒေပြုရေး၊ တရားရေး) စသည့် မဏ္ဍိုင်များအကြားတွင် အခွင့်အာဏာများကို ဖြန့်ဝေခြင်း၊ တာဝန်နှင့် တာဝန်ယူမှုများကို ခွဲဝေဖြန့်ဖြူးပေးရမည်။ ထိုမဏ္ဍိုင်များကြား ကူးလူးဆက်ဆံမှုကိုလည်း အခြေခံဥပဒေက ချမှတ်ပေးနိုင်ရမည်။

လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ စီစဉ်ချမှတ်ခြင်းနှင့် ဖြန့်ဝေခြင်း - အလျားလိုက်မြင်ကွင်း

ကဏ္ဍပေါင်းစုံက တာဝန်ရှိသူများနှင့် အင်စတီကျူးရှင်းပေါင်းစုံကြားမှာ "အလျားလိုက် လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာခွဲဝေဖြန့်ဖြူး" ဖို့ အခြေခံဥပဒေများက အားထုတ်လုပ်ကိုင်ကြလေ့ရှိသည်။ ဥပမာ ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်၏ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်ကြား သို့မဟုတ် သမ္မတနှင့် ဝန်ကြီးချုပ်တို့ကြား လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာတို့ကို 'အလျားလိုက်' ခွဲဝေဖြန့်ဖြူးမှုပြုရန် အခြေခံဥပဒေများတွင် ဖော်ပြပါရှိခြင်းမျိုးဖြစ်သည်။ အချို့ဖြစ်ရပ်များတွင် အလျားလိုက် အာဏာခွဲဝေမှုကို အရပ်ဘက်နှင့် စစ်ဘက်အာဏာပိုင်များကြား၊ လောကီနှင့် ဘာသာရေးအင်စတီကျူးရှင်းများကြား၊ သို့မဟုတ် 'ပါတီ-နိုင်ငံရေး' အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင် သို့မဟုတ် အစိုးရ ဝန်ဆောင်မှု ကော်မရှင်အဖွဲ့များကဲ့သို့ လွတ်လပ်ပြီး အမှီအခိုကင်းသော အင်စတီကျူးရှင်းများကြားတွင် အလျားလိုက် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ခွဲဝေဖြန့်ဖြူးမှုများကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် သင့်လျော်ပါသည်။ ဤကဲ့သို့သော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာခွဲဝေမှုကို အပြန်အလှန် ထိန်းကျောင်းစောင့်ကြည့်မှု စနစ်တစ်ခု ဖြစ်ပေါ်လာစေရန်သော်လည်းကောင်း တာဝန်ရှိသူတစ်ဦး သို့မဟုတ် အာဏာပိုင်အဖွဲ့တစ်ခုမှဖြစ်စေ လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာပေါ်တွင် အလွန်အမင်းရယူထားသည့် အန္တရာယ်များမရှိစေရန်အတွက်သော်လည်းကောင်း ပုံစံချထားနိုင်သည်။ တစ်ပြိုင်နက်တည်းတွင် ရှေ့မတိုးနောက်မဆုတ် ရပ်တန့်နေသော (deadlock) အခြေအနေသို့ ရောက်မသွားစေပဲ ပြည်သူ့လိုအပ်ချက်များကို တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်သည့် ထိရောက်အကျိုးများသော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများက တည်ထောင်ပေးရန်လည်း လိုပြန်သည်။

လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာများ စီစဉ်ချမှတ်ခြင်းနှင့် ခွဲဝေဖြန့်ဖြူးခြင်း - ဒေါက်လိုက်မြင်ကွင်း

နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ သို့မဟုတ် ဗဟိုအာဏာပိုင်များနှင့် ဒေသဆိုင်ရာအာဏာပိုင်များကြား လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာ 'ဒေါက်လိုက်' ခွဲဝေဖြန့်ဖြူးမှုကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများက ချမှတ်ပေးလေ့ရှိသည်။ ထိုဒေါက်လိုက် လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာခွဲဝေဖြန့်ဖြူးမှုသည် ဒေသအသီးသီးကိုသာမက အပယ်ခံ သို့မဟုတ် လူနည်းစု အစုအဖွဲ့ များကိုလည်းအသိအမှတ်ပြုမှုနှင့်လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာပေးအပ်မှုတို့ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ တွင် အဆိုပါဒေါက်လိုက် အာဏာခွဲဝေဖြန့်ဖြူးမှုကို အလွန်အကျွံချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းထားပါက ထိရောက်အကျိုး ဖြစ်ထွန်းမှု မရှိခြင်း၊ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုများမလိုအပ်ဘဲ ဖောင်းပွခြင်း၊ အသုံးစရိတ်တိုးလာခြင်း၊ နိုင်ငံတော် အဆင့်တွင်သာ အသုံးပြုနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်နှင့် နည်းပညာကျွမ်းကျင်မှုဆုံးရှုံးခြင်းတို့ ဖြစ်ပေါ်စေတတ် ပြန်သည်။

အစိုးရ အုပ်ချုပ်ရေးလုပ်ငန်းအဆင့်ဆင့်၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် တာဝန်များကို ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ချမှတ်ပြဋ္ဌာန်းပေးထားသည့် ဖက်ဒရယ်စနစ်သည် ဒေါက်လိုက်အာဏာခွဲဝေဖြန့်ဖြူးမှုကို မြှင့်တင်ခြင်း၊ ကာကွယ် စောင့်ရှောက်ခြင်း နည်းလမ်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ အစိုးရအာဏာအရပ်ရပ်ကို ခွဲဝေပေးခြင်းနှင့် ဒေသအကျိုးစီးပွား ဦးစားပေးလမ်းစဉ်တို့ကိုသို့ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချသည့် ပို၍ပြင်လွယ်ပြောင်းလွယ်ရှိသောပုံစံများလည်း ရှိနေ သည်မှာ အမှန်ဖြစ်သည်။ ဖြစ်ရပ်ပုံစံတစ်ခုစီတွင် တိုင်းပြည်တစ်ခုစီ၏ သမိုင်းကြောင်း၊ အစဉ်အလာ၊ လူမှုရေး နှင့် နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်း၊ စီးပွားရေးသွင်းအားစုများ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးလိုအပ်ချက်များနှင့်အညီ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျော့ချခြင်းနှင့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုရှိခြင်းတို့ကို စဉ်းစားသုံးသည်ရမည်ဖြစ်သည်။

အမှတ်လက္ခဏာ ဖော်ပြချက်

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဟူသည် အတူတကွ လက်ခံထားသော တန်ဖိုးများ၊ အမှတ်လက္ခဏာ သို့မဟုတ် ရည်ရွယ်ချက်ကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြချက်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ထိရောက်အကျိုးဖြစ်ထွန်းမှု၊ ရေရှည်တည်တံ့မှု၊ ကျယ်ပြန့်သော အလေးထားမှုတို့ရရှိသည့် အခြေခံဥပဒေတစ်ခုဖြစ်ရန် ၎င်းတန်ဖိုးများ၊ အမှတ်လက္ခဏာများ၊ ရည်ရွယ်ချက်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး အများကသဘောတူညီ လက်ခံကြောင်းကို ထင်ဟပ်နေစေရမည်။ လူ့ အဖွဲ့အစည်းတစ်ခု၏ သီးခြားအစိတ်အပိုင်းတစ်ခုမှ - ဥပမာ လွှမ်းမိုးကြီးစိုးသည့် ဒေသတစ်ခု၊ ဘာသာရေး၊ လူတန်းစား၊ နိုင်ငံရေးလမ်းစဉ် သို့မဟုတ် လူမျိုးတစ်မျိုး၏အမှတ်လက္ခဏာနှင့် တန်ဖိုးများကို လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ အခြားအစိတ်အပိုင်းများသို့ အတင်းအကျပ်ချမှတ်ရန် ကြိုးပမ်းသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမျိုးသည် လျော်ကန် သင့်မြတ်စွာ လုပ်ငန်းလည်ပတ်ရန်လိုအပ်သည့် ကျယ်ပြန့်သော သဘောတူမှုမျိုး မရရှိနိုင်ပေ။ တရားဝင်မှု မရှိသော လက်နက်ကိရိယာအဖြစ် ထိုအခြေခံဥပဒေကို သတ်မှတ်ခံရလိမ့်မည်ဖြစ်ပြီး တည်ငြိမ်၍ တရားဝင်မှု ရှိသော၊ ထိရောက်ပီပြင်သော အုပ်ချုပ်ရေးအတွက် အားလုံးလွှမ်းမိုးခြုံမည့်မူဘောင်ကို ပေးအပ်နိုင်မည့် အခြေခံ ဥပဒေမဟုတ်ပေ။

ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လွှမ်းမိုးသည့် သဘောတူညီမှုများရရှိရန် လိုအပ်ချက်ဆိုသည်မှာ ဖြစ်နိုင်ပါက အခြေခံဥပဒေသည် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ အတူတကွ လက်ခံထားသော တန်ဖိုးများ၊ အမှတ်လက္ခဏာနှင့် ရည် ရွယ်ချက်များကို ထင်ဟပ်သင့်သည့် သဘောဖြစ်သည်။ ထိုသို့ထင်ဟပ်နေစေရန် အခြေခံဥပဒေ၏ ဖြစ်ပေါ် တိုးတက်မှုတစ်ခုလုံးတွင် ပြည်သူတို့က ၎င်းတို့ကိုယ်စားပြုဆောင်ရွက်ရန် ယုံကြည်သည့် ကိုယ်စားလှယ် များမှ တဆင့်ဖြစ်စေ၊ လူထုဆွေးနွေးပွဲများမှ တိုက်ရိုက်ဖြစ်စေ မတူကွဲပြားသည့် ပြည်သူလူထု၏ ဆန္ဒများ အားလုံးကိုနားစွင့်ကာ ပြည်သူ့အသံများကို ထင်ဟပ်နေစေရမည်။

သဘောတူညီမှုရရှိနိုင်သည့် အတိုင်းအတာကမူ အခြေအနေများအလိုက် အပြောင်းအလဲရှိသည်။ အချို့အခြေခံ ဥပဒေများသည် သက်ဆိုင်ရာတိုင်းပြည်အလိုက် တိုင်းပြည်တစ်ခုလုံး၏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် အမှတ် လက္ခဏာကို ပေါင်းစည်းဖော်ပြသည့် အခြေခံဥပဒေများဖြစ်သည်။ အမျိုးသားနိုင်ငံတစ်ခုရှိ တိုင်းပြည်တစ်ခုလုံး ၏ယဉ်ကျေးမှုနှင့် အမှတ်လက္ခဏာကိုပဋိပက္ခမရှိဘဲ ပေါင်းစည်းဖော်ပြနိုင်သည်။ အချို့အခြေခံဥပဒေများကမူ တိုင်းရင်းသား အုပ်စုပေါင်းစုံ၊ နိုင်ငံရေးလမ်းစဉ်ပေါင်းစုံ၊ ဒေသပေါင်းစုံ၊ ဓလေ့ထုံးစံပေါင်းစုံ၊ ဘာသာရေး၊ ကျားမ ဖြစ်တည်မှုခံယူချက်ပေါင်းစုံရှိကြသည့် ပြည်သူများအားလုံးသည် လူ့အဖွဲ့အစည်းအကျိုးကို မျှော်ကိုးသည့် နိုင်ငံသားကောင်းစိတ်ဓာတ် အသီးသီးထားရှိကာ ပေါင်းစည်းခြင်းကို ဖော်ပြထားသည့် အခြေခံဥပဒေများ ဖြစ်သည်။ အချို့သော အခြေခံဥပဒေများသည် သက်ဆိုင်ရာဒေသတစ်ခုအတွင်း ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် တည်ငြိမ်ရေး အခြေခံတစ်ခုပေးအပ်ရန် ညှိနှိုင်းထားသည့် 'လက်တွေ့ဆန်သည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်

များကိုသာအားပြုသည့် အခြေခံဥပဒေများဖြစ်သည်။ ထိုအခြေခံဥပဒေများသည် အတူတကွ လက်ခံထားကြသည့် အမှတ်လက္ခဏာ သို့မဟုတ် ဘုံရည်မှန်းချက်မှာ အားနည်းနေပြီး ချွင်းချက်အနေဖြင့်သာပါရှိသည်။

အခြေခံဥပဒေတွင် မျှော်မှန်းချက်၊ ရည်ရွယ်ချက်နှင့် အခြေခံမူများကို ဖော်ပြထားချက်များသည် အဓိဋ္ဌာန်သဘော ဖြစ်လေ့ရှိသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ လက်ရှိအခြေအနေတွင်ဖြစ်ပေါ်နေသည်ထက် နောင်အနာဂတ်တွင် တိုးတက်သည့်အခြေအနေကို အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲသူများက မြင်လိုသည့်အနေအထား အခြေခံဥပဒေတွင် ထင်ဟပ်နေ ခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော် အခြေခံဥပဒေများသည် ပြောင်းလဲမှုသဘောသက်ဝင်နေသည်လည်း ရှိနိုင်သည်။ အခြေခံဥပဒေတွင် ဖော်ပြပါရှိသည့် အခြေခံတန်ဖိုးစုံများနှင့် အခြေခံမူများသည် မူဝါဒအပြောင်းအလဲဖြစ်စေသည့်နည်းလမ်းဖြင့် ဥပဒေကြောင်းအရ အသက်ဝင်အောင် လုပ်နိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် လူနည်းစု ဘာသာစကားတစ်ခုကို အခြေခံဥပဒေတွင် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုလိုက်ခြင်းဖြင့် နောင်တစ်ချိန်တွင် ထိုဘာသာစကားကို အသုံးပြုခြင်းအား ဟန့်တားခြင်း၊ တားဆီးခြင်းဖြင့် သက်ဆိုင်ရာလူတစ်စု၏ အမှတ်လက္ခဏာ မျက်နှာစာတစ်ခုကို ဘေးဖယ်ထုတ်ခြင်းမျိုး အစိုးရတစ်ရပ်က မပြုလုပ်နိုင်စေရန် တားဆီးပေးနိုင်သည်။ အလားတူ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိရေးနှင့် ကျားမလိင်အခြေခံ ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမျိုးမရှိရေး မူကွဲသို့ အခြေခံဥပဒေတွင် အလေးအမြတ်ထားဖော်ပြသည့် တန်ဖိုးများသည် ယင်းတန်ဖိုးများနှင့် ဖီလာဆန်ကျင်ဖြစ်သည့် ဥပဒေပြုခြင်း၊ စည်းမျဉ်းချမှတ်ခြင်းနှင့် နိုင်ငံတော်၏ဆောင်ရွက်ချက်တစ်ရပ်ရပ်ကို ကာကွယ်တားဆီးပေးမည့် တရားရေးအထိုင်တစ်ခု ရရှိသွားစေသည်။

နိုင်ငံတော်အာဏာများကို ကန့်သတ်ခြင်းနှင့် လမ်းညွှန်ခြင်း

တရားရေး မှတ်တမ်းမှတ်ရာအနေဖြင့် အခြေခံဥပဒေများသည် နိုင်ငံတော်အာဏာကို လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအရ ကန့်သတ်မှုများ၊ ထဲထဲဝင်ဝင် ကန့်သတ်မှုများချမှတ်ထားလေ့ရှိသည်။

ထဲထဲဝင်ဝင် ကန့်သတ်မှုများသည် နိုင်ငံတော်၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ကန့်သတ်မှုများဖြစ်သည်။ လူ့အခွင့်အရေး၊ လူ့ဂုဏ်သိက္ခာကိုဆန့်ကျင်၍ နိုင်ငံတော်၏ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နိုင်စွမ်းကို ကန့်သတ်မှုများဖြစ်သည်။ ဥပမာ လွတ်လပ်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခွင့်နှင့် စုရုံးစည်းပေးခွင့်ကို အခြေခံဥပဒေတွင် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ပေးခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ တရားဥပဒေနှင့်မညီသော ဖမ်းစီးချုပ်နှောင်မှု၊ အဓမ္မလုပ်အားပေးခိုင်းစေမှု၊ ကြမ်းကြုတ်ရက်စက်သောအပြစ်ပေးမှုကို အခြေခံဥပဒေက တားမြစ်ပေးခြင်းအားဖြင့်လည်းကောင်း နိုင်ငံတော်၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ထဲထဲဝင်ဝင် ကန့်သတ်သည်။ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု၊ ပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်မှု၊ သဘာဝယဇာတများကို တာဝန်ယူမှုရှိရှိဖြင့် စီမံခန့်ခွဲမှုတို့ကိုသို့ နိုင်ငံသားများအတွက် အစိုးရကလုပ်ဆောင်ပေးသင့်သည်များကို ပြဋ္ဌာန်းဖော်ပြထားသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများစွာ ရှိသည်။

လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ ကန့်သတ်ချက်များသည် အကြွင်းမဲ့အာဏာကျင့်သုံးမှု၊ အကျင့်ပျက်ခြစားမှု၊ ဖိနှိပ်မှု၊ ခွဲခြားဆက်ဆံမှု၊ အစိုးရထူးအာဏာကို ကိုယ်ကျိုးအတွက် အလွဲသုံးစားပြုမှုတို့ကို ကာကွယ်တားဆီးရန် နိုင်ငံတော်၏လုပ်ဆောင်နိုင်မှုကို ကန့်သတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေကို လက်တွေ့ကျင့်သုံးရာတွင် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းအရ တန်းတူညီမျှမှုကို မြှင့်တင်အားပေးသည့် ဥပဒေရေးရာ ရပိုင်ခွင့်များသည် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ ကန့်သတ်ချက်များထဲတွင် ပါဝင်နိုင်သည်။ ယင်းဥပဒေရေးရာ ရပိုင်ခွင့်များတွင် တရားမျှတသော ရုံးတင်စစ်ဆေးမှုရရှိစေရန် အာမခံသည့် 'အစိုးရက ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများ၊ ပြည်သူ့အခွင့်အရေးများကို လေးစားလိုက်နာခြင်း (due process)' သို့မဟုတ် တစ်စုံတစ်ယောက်၏ ကိုယ်ပိုင်နည်းလမ်းဖြင့် စီမံဆောင်ရွက်ပိုင်ခွင့်ကိုသို့ ရပိုင်ခွင့်များပါဝင်သည်။ ဆုံးဖြတ်ချက်များ ချမှတ်ပုံကိုပုံဖော်ချမှတ်သည့် အခြေခံဥပဒေလာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ အားလုံးသည်လည်း လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဆိုင်ရာ ကန့်သတ်ချက်များထဲတွင် ပါဝင်နိုင်သည်။

နိုင်ငံတကာဥပဒေများကို အသိအမှတ်ပြုခြင်း

နိုင်ငံတော်၏ ဆောင်ရွက်ချက်ကို လမ်းညွှန်ပေးနိုင်သည့် နောက်ထပ်ပြုလေ့ပြုထရီသော ဥပဒေရေးရာကတိက ဝတ်မှာ နိုင်ငံတကာဥပဒေ သို့မဟုတ် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်များကို အခြေခံဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုမှုဖြစ်သည်။ အခြေခံဥပဒေအားလုံးနီးပါးသည် နိုင်ငံတကာဥပဒေများ၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်များ၊ ကုလသမဂ္ဂကဲ့သို့ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများကို ရည်ညွှန်းဖော်ပြကြသည်။ အသိအမှတ်ပြုထားပြီးဖြစ်သော နိုင်ငံတကာဥပဒေကို အခြေခံဥပဒေအောက်တွင် အာဏာသက်ရောက်အောင်

Box-1

မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေလာ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုခံယူခွင့်

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ (၂၀၀၈) ၏ ပုဒ်မ ၃၆၇ တွင် နိုင်ငံသားတိုင်း ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုခံယူခွင့်ကို အောက်ပါအတိုင်း အသိအမှတ်ပြု ဖော်ပြထားသည်။

‘နိုင်ငံသားတိုင်းသည် နိုင်ငံတော်ကချမှတ် ထားသော ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒများနှင့်အညီ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုကို ခံယူခွင့်ရှိသည်။’

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၂၈ တွင်လည်း “နိုင်ငံတော်သည် (က) ပြည်သူများ၏ ပညာရေး နှင့် ကျန်းမာရေး တိုးတက်စေရေးတို့အတွက် အလေးထား ဆောင်ရွက်ရမည်။ . . .

(ခ) ပြည်သူများ၏ ပညာရေးနှင့်ကျန်းမာရေး တို့တွင် တိုင်းရင်းသားပြည်သူများက ပါဝင် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် လိုအပ်မည့်ဥပဒေပြဋ္ဌာန်း ဆောင်ရွက်ရမည် . . .” ဟု ဖော်ပြထားသည်။

ကျင့်သုံးနိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် ၁၉၈၆ ခုနှစ် နီကာရာဂွာ အခြေခံဥပဒေတွင် ဗဟိုမှဒေသဆိုင်ရာ အစိုးရများ သို့ အာဏာခွဲဝေပေးခြင်း မူဝါဒကိုလက်ခံခြင်း၊ ဌာနေတိုင်းရင်းသား အခွင့်အရေးများကို ခိုင်မာအားကောင်း စေခြင်းစသည့် နိုင်ငံတကာစံချိန်စံညွှန်းများကို အခြေခံဥပဒေတွင် အကျိုးပင်ကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ ထို အခွင့်အရေးများကို နောင်တစ်ချိန်တွင် နီကာရာဂွာနိုင်ငံ၏ တရားရုံးချုပ်က အတည်ပြုပေးခဲ့ပြီး ထိုသို့အတည်ပြု လိုက်ခြင်းသည် ယင်းနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေပါ နိုင်ငံတကာဥပဒေကို လိုက်နာကျင့်သုံးရန် ကတိကဝတ်၌ မူတည်ပြီးဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။ အနောက်အာဖရိကနိုင်ငံအတော်များများ၏အခြေခံဥပဒေများတွင်လည်း အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ၊ ဒေသတွင်းလူ့အခွင့်အရေး စံချိန်စံညွှန်းများစွာ ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းထားသည်။ ထိုအပြည် ပြည်ဆိုင်ရာနှင့် ဒေသတွင်းလူ့အခွင့်အရေး စံချိန်စံညွှန်းများသည် လူ့အခွင့်အရေးအမှုတွဲများတွင် ပြည်တွင်း တရားရုံးများက အတည်ပြုပြီး အကျိုးသက်ရောက်စေခဲ့သည့် လူ့အခွင့်အရေး စံချိန်စံညွှန်းများဖြစ်သည်။

၃။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ ရည်ရွယ်ချက်တွင် မပါသည့်အရာများ

လက်တွေ့ဖြစ်သန်းနေသည့် လူ့အဖွဲ့အစည်း၏ မျက်နှာစာတိုင်းအတွက် ဥပဒေများ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း များကို အခြေခံဥပဒေက ပြဋ္ဌာန်းသတ်မှတ်ပေးခြင်းမပြုပါ။ ရေရှည်တွင် နိုင်ငံတော်၏ လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှု အတွက် အထွေထွေမူဘောင်အဖြစ် မျှော်မှန်းထားသည့် အခြေခံဥပဒေဟူသည် အသေးစိတ်အထိ နက်နက်နဲနဲ အကျယ်ချဲ့ပါက လက်တွေ့မကျနိုင်တော့သလို၊ အကျိုးပြုသည့် အခြေခံဥပဒေလည်း မဖြစ်နိုင်တော့ပေ။ လူ့ အဖွဲ့အစည်း၏အခြေအနေအသီးသီးနှင့် လိုအပ်ချက်အသီးသီးသည် နောင်တစ်ချိန် မည်သို့ဖြစ်ပေါ်လာမည်ကို အတိ အကျဟောကိန်းထုတ်ရန် မဖြစ်နိုင်၍ အခြေခံဥပဒေကို ခရေစတိုတွင်းကျ အသေးစိတ်ရေးဆွဲရန် မဖြစ် နိုင်ပေ။

သာကေတစ်ရုပ်ပြရလျှင် ကျန်းမာရေးကိစ္စရပ်နှင့်ပတ်သက်၍ အခြေခံဥပဒေ တော်တော်များများတွင် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုရရှိခွင့်ကို နိုင်ငံတော်က ဖြည့်ဆည်းပေးရန် အတိအလင်းဖော်ပြကြသည်။ ကျန်းမာ ရေးစောင့်ရှောက်မှု၏ ထွေပြားမှုနှင့် ကျန်းမာရေးကို မြှင့်တင်အားပေးရန်နှင့် စောင့်ရှောက်မှုပေးရန် နည်းလမ်း အမြောက်အများရှိနေသည့်အပြင် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုစနစ်များနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ မြန်ဆန်စွာ အဆင့်မြင့်သထက်မြင့်လာပြီး ဖွံ့ဖြိုးလာခြင်းတို့ကြောင့်အခြေခံဥပဒေသည်ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုစနစ်ကို အသေးစိတ်သတ်မှတ်ဖော်ပြရန် အကောင်းဆုံးနေရာတစ်ခုမဟုတ်ပါ။ ထိုသို့သော အသေးစိတ်ဖော်ပြရန် လိုသည်များကို ဝန်ဆောင်မှုပေးအပ်ရန် အထိရောက်အပီပြင်ဆုံး အဆင့်များရှိ ဥပဒေရေးဆွဲခြင်း၊ နည်းဥပဒေ ရေးဆွဲခြင်းတို့တွင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲရသည်။ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုစနစ်၏ ပုံစံ၊ ကျန်းမာရေးကဏ္ဍကို တာဝန်ယူမှု၊ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု ရရှိနိုင်ခွင့်တို့နှင့်ပတ်သက်၍ အခြေခံဥပဒေတစ်ခုတွင် အသေးစိတ် ဖော်ပြသည့်အတိုင်းအတာကမူ ကျယ်ပြန့်သည့်စကားရပ်များဖြင့်ဖော်ပြလေ့ရှိသည်။ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက် မှုစနစ်၏ လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှု၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း၊ ဘဏ္ဍာငွေကြေးထောက်ပံ့မှုတို့အတွက် အခြေခံဥပဒေတွင် အသေးစိတ် ဖော်ပြခြင်းမရှိသလို၊ ဖော်ပြခြင်းလည်းမပြုနိုင်ပါ။ ထိုအသေးစိတ်ဖော်ပြရန် လိုသည်များကို မျှော်မှန်းထားပြီးဖြစ်သည့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုပိုင်ခွင့်အား ကာကွယ်ပေးခြင်း၊ ဖြည့်ဆည်းပေးခြင်းတို့ အတွက် အာမခံပေးမည့် ဥပဒေရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းရန် ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်ကသာ လုပ်ဆောင်ရသည်။

ဥပမာအား ဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် နိုင်ငံသားတိုင်း၏ ကျန်းမာရေးစောင့် ရှောက်မှု ခံယူခွင့်ကို အသိအမှတ်ပြုဖော်ပြထားသည်။ (Box 1 တွင်ကြည့်ပါ) အလားတူ အာဖရိကနက္ခတ် နိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေတွင် ‘ဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များနှင့်အညီ’ ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုကို အာမခံပေးထား ပြီး ပုဂ္ဂလိကဆေးကုသရေးဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ကျန်းမာရေးဌာနများ တည်ထောင်ခြင်းကို အားပေးသည့် အခြေခံဥပဒေဖြစ်သည်။ သို့သော် ဆေးကုသရေးဝန်ဆောင်မှုများကို မည်သို့အားပေးမည်ဆိုသည်နှင့်၊ ကျန်း မာရေးစောင့်ရှောက်မှု အထောက်အပံ့များကို သတ်မှတ်ပေးမည့် ဥပဒေများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ခိုင်လုံသော အသေး စိတ်ဖော်ပြချက်ကိုမူ ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေများအတွက် ချန်လှပ်ထားသည်။

၄။ အခြေခံဥပဒေများ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း၊ ပြင်ဆင်ခြင်းနှင့် ရုတ်သိမ်းအစားထိုးခြင်း

အခြေခံဥပဒေများ၏ ပမာဏကျသော အခန်းကဏ္ဍမှပါဝင်နေမှုကို ထောက်ရှုလျှင် ယင်းတို့သည် ရေရှည် တည်တံ့ရန်ရည်ရွယ်ပြီး နက်ရှိုင်းစွာအမြစ်တွယ်နေသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များဖြစ်သောကြောင့် အခြားသော ဥပဒေ ပုံသဏ္ဍာန်များလောက် ပြင်ဆင်ရန်မလွယ်ကူပေ။ ပြင်ဆင်၍မရနိုင်သည့် အခြေခံဥပဒေတွင်လည်း ပင်ကိုယ် အကျပ်အတည်းများရှိနေတတ်ပြန်သည်။ အနာဂတ်မျိုးဆက်များအတွက် ပိုမိုကြီးကျယ်သော ကောင်းကျိုးကို မပေးနိုင်တော့သည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို လိုက်နာခြင်း သို့မဟုတ် ယင်းပြဋ္ဌာန်းချက်များ အကျိုးသက်ရောက် သင့်သလောက် မသက်ရောက်ခြင်း (သို့) အာဏာတည်သင့်သလောက် မတည်တော့ခြင်းတို့မှာ ပြင်ဆင်၍ မရသည့် အခြေခံဥပဒေ၏ အကျပ်အတည်းများဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ အခြေခံဥပဒေများသည် ပြင်ဆင်နိုင်သည့် အခြေခံဥပဒေများ ဖြစ်သင့်သော်လည်း ပြင်ရန်လွယ်လွန်းသည့် အခြေခံဥပဒေလည်း မဖြစ်သင့်ပါ။ ကျယ်ပြန့် သောသဘောတူညီမှုကို အခြေခံကာ အများပြည်သူ၏ ထောက်ခံအားပေးမှုဖြင့် ဂရုတစိုက် အလေးအနက် စဉ်းစားသုံးသပ်မှုကို အခြေခံ၍သာ အခြေခံဥပဒေများကို ပြင်ဆင်သင့်သည်။

အခြေခံဥပဒေကို အစားထိုးခြင်း သို့မဟုတ် သိသိသာသာပြင်ဆင်ရန် ဆုံးဖြတ်ချက်သည် ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ် သို့မဟုတ် အပစ်ရပ်သဘောတူညီချက်မှ ထွက်ပေါ်လာတတ်သည်။ (၂၀၁၁-၂၀၁၄ ကာလတုန်းက တူနီးရှားတွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သလို) တော်လှန်ရေးဖြစ်ပြီး အစိုးရအပြောင်းအလဲဖြစ်ပေါ်မှု၏ အကျိုးဆက်လည်း ဖြစ်နိုင် သည်။ (ဥပမာ မြန်မာနိုင်ငံမှာလို) ဒီမိုကရေစီသို့ အသွင်ကူးပြောင်းမှု သို့မဟုတ် ဒီမိုကရေစီ အုပ်ချုပ်ရေး ခိုင်မာ အားကောင်းစေရန်ရည်ရွယ်ကာ တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှု၏ အစိတ်အပိုင်းလည်း ဖြစ်နိုင် သည်။ (ဥပမာ လွတ်လပ်ရေးရကာစ နိုင်ငံများမှာလို) ယခင်က ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေဟူ၍ မရှိခဲ့ဖူးသည့်နိုင်ငံ များတွင် သို့မဟုတ် (ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်အပြီး ၇၅ နီးနီးမှာလို) အခြေခံဥပဒေဟောင်းကို လုံးဝလက်ခံယုံကြည်ခြင်း မရှိတော့ဘဲ ပစ်ပယ်လိုက်သည့် နိုင်ငံများတွင် အခြေခံဥပဒေသစ်ကို အစအဆုံးပြန်ရေးဖို့လွှဲ၍ တခြားနည်းလမ်း မရှိပေ။ ဖြစ်ရပ်တော်တော်များများတွင် တည်ဆဲ (သို့မဟုတ် ယခင်ကရှိပြီးသား) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို စမှတ်အဖြစ်အသုံးပြုနိုင်သည့် အခြေအနေရှိသည့်တိုင် ထိုလက်ဟောင်းအခြေခံဥပဒေကို သက်ဆိုင်ရာပြင်ဆင် ချက်များ လုပ်ဆောင်ခြင်းတွင် အခြေခံကာ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုကို လုပ်ဆောင်ကြသည်။

အခြေခံဥပဒေသစ်ကို ကျင့်သုံးသည်ဖြစ်စေ၊ တည်ဆဲအခြေခံဥပဒေက ပြုပြင်ပြောင်းလဲသည်ဖြစ်စေ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ အပြီးသတ် သဘောတူညီချက် သစ်များဆီသို့ ဆိုက်ရောက်ရန် အစုအဖွဲ့ပေါင်းစုံကြား စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ၊ ဆွေးနွေးမှုများရရှိရန်လိုအပ်သည်။ ထိုအစုအဖွဲ့ပေါင်းစုံတွင် အာဏာလက်ကိုင်ရှိသူနှင့် အတိုက်အခံအုပ်စုများပါဝင်ရန် လိုသည်။ သမိုင်းကြောင်းတစ်လျှောက် ရပိုင်ခွင့်ဆုံးရှုံးခဲ့ရသည့် လိင်စိတ်ခံယူမှု ကွဲပြားသူများနှင့် လူတန်းစားများကို ကိုယ်စားပြုခြင်းအပါအဝင် လူများစု၊ လူနည်းစု၊ အပယ်ခံအစုအဖွဲ့များ ပါဝင်ရန်လိုသည်။ (အောက်တွင်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း) ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေးအတွက် ရှင်းလင်းသော တရားဝင်လုပ်ငန်းစဉ်ရှိသည့် နိုင်ငံများတွင်ပင် နောက်ထပ်ကျင်းပဖွဲ့ စည်းသည့် အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေး စုံညီအစည်းအဝေးများကိုကျော်ဖြတ်ပြီးမှသာ အဆိုပါ စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုများ၊ ဆွေးနွေးမှုများကို ကျင်းပနိုင်သည်။ ထိုစုံညီအစည်းအဝေးသည် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ညီလာခံ သို့မဟုတ် အခြေခံဥပဒေရေးရာ ကော်မတီများက လုပ်ပိုင်ခွင့်အရ ပြည်သူလူထုနှင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးရန်၊ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို စဉ်းစား သုံးသပ်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ကျင်းပခြင်းဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ

အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ခြင်းသည် အခြေခံဥပဒေ၏ စာသားကို တရားဝင်ပြင်ဆင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ပြင်ဆင် ချက်သည် အခြေခံဥပဒေစာသားကို အနည်းငယ်ပြင်ဆင်သည့်ပုံစံဖြစ်နိုင်သလို စာသားတစ်ခုလုံးကို ဖြုတ် ပယ်ခြင်း၊ ချဲ့ထွင်ပေါင်းစပ်ခြင်းဖြစ်နိုင်သည်။ အခြေခံဥပဒေအများစု၏ ပြင်ဆင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ် အဆင့်ဆင့် သည် အတိုင်းအတာတစ်ခုထိ ခက်ခဲမှုရှိကြပြီး နိုင်ငံရေးသမားများ၊ အင်စတီကျူးရှင်းများနှင့် အခြားအဖွဲ့ အစည်းများ ပါဝင်ပတ်သက်နေလေ့ရှိသည်။

ပြင်ရခက်သော အခြေခံဥပဒေနှင့် ပြင်ရလွယ်သော အခြေခံဥပဒေ-ပြင်ရခက်သော ပြောင်းလဲရခက်သော အခြေခံဥပဒေကို ပြင်ရခက်သော အခြေခံဥပဒေဟုခေါ်သည်။ နှိုင်းယှဉ်ချက်အားဖြင့် လွယ်ကူစွာပြင်၍ရသော အခြေခံဥပဒေကို ပြင်ရလွယ်သည့် အခြေခံဥပဒေဟု ခေါ်သည်။ ပြင်ဆင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် လုပ်ထုံးလုပ်နည်း အဆင့်ဆင့်၏ အခက်အခဲများနှင့် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ကြသူအရေအတွက် ပမာဏများပြားလေလေ၊ အခြေခံ

Box-2

မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ခြင်း

'ဤဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အခန်း (၁) ပုဒ်မ ၁ မှ ၄၈ ထိ၊ အခန်း (၂) ပုဒ်မ ၄၉ မှ ၅၆ ထိ၊ အခန်း (၃) ပုဒ်မ ၅၉ မှ ပုဒ်မ ၆၀ အထိ၊ အခန်း (၄) ပုဒ်မ ၇၄၊ ပုဒ်မ ၁၀၉၊ ပုဒ်မ ၁၄၁၊ ပုဒ်မ ၁၆၁၊ အခန်း (၅) ပုဒ်မ ၂၀၀၊ ပုဒ်မ ၂၀၁၊ ပုဒ်မ ၂၄၈၊ ပုဒ်မ ၂၇၆၊ အခန်း (၆) ပုဒ်မ ၂၉၃၊ ပုဒ်မ ၂၉၄၊ ပုဒ်မ ၃၀၅၊ ပုဒ်မ ၃၁၄နှင့် ပုဒ်မ ၃၂၀၊ အခန်း (၁၁) ပုဒ်မ ၄၁၀ မှ ၄၃၂ထိ၊ အခန်း ၁၂။ ပုဒ်မ ၄၃၆ တို့ရှိ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ပြင်ဆင်လိုလျှင် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်အားလုံး၏ ၇၅ ရာခိုင်နှုန်း ကျော်ကပြင်ဆင်ရန် သဘောတူလက်ခံပြီး နောက် ပြည်လုံးကျွတ် ဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပ၍ ဆန္ဒမဲ ပေးပိုင်ခွင့်ရှိသူအားလုံး၏ ထက်ဝက်ကျော် ဆန္ဒမဲဖြင့်သာ ပြင်ဆင်ရမည်။'

- ၂၀၀၈ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေ၊ ပုဒ်မ ၄၃၆ (က)

ဥပဒေပါ ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ပြင်ဆင်လေ့ရှိပါသည်။ ထို့ပြင် ဩဇာရှိသည့် လူပုဂ္ဂိုလ်များ၊ အစုအဖွဲ့များ၏ ဆန္ဒဖြင့်ပြင်ဆင်ရန် အခြေအနေ နည်းပါးလေ့ရှိပါသည်။ အခြေခံဥပဒေကို ပို၍ပြင်ဆင်ရခက်စေသည့် ချိတ်ဆက် ဖွဲ့စည်းမှုများမှာ - အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးအတွက် လွှတ်တော်တွင် ထောက်ခံမဲထက်ဝက်ကျော် လိုအပ်ခြင်း (ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်တွင် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် အားလုံးပေါင်း၏ ထောက်ခံမဲ သုံးပုံနှစ်ပုံ၊ မြန်မာ နိုင်ငံတွင် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်အားလုံးပေါင်း၏ ထောက်ခံမဲလေးပုံသုံးပုံလိုသည်။)၊ လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပရန် လိုအပ်ခြင်း (ဥပမာ ဩစတြေးလျ၊ အိုင်ယာလန်၊ ဒိန်းမတ်)၊ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်၏ အတည်ပြု ထောက်ခံမှုဖြင့် ကြားဖြတ်အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲ ကျင်းပရခြင်း (ဥပမာ- နယ်သာလန်၊ ဆွီဒင်၊ နော်ဝေ)၊ သို့မဟုတ် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု (အမေရိကန်၊ ကနေဒါ) တွင် နိုင်ငံတော်အဆင့် လွှတ်တော်များက အတည်ပြုထောက်ခံရခြင်းစသည်တို့ဖြစ်ပါသည်။ အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးတွင်ပါဝင်သင့်ပါကထိုက်သူပေါင်းစုံ ပါဝင်ခြင်း၊ အချိန်နှောင့်နှေးကြန့်ကြာမှုများ၊ ပြင်ဆင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပြည်သူလူထု၏ထည့်ဝင်ဆောင်ရွက်မှု အတွက် အခွင့်အလမ်းများသည် ကိုယ်ကျိုးကြည့်သည့် ပြင်ဆင်ချက်များကို ကာကွယ်တားဆီးပေးနိုင်ပါသည်။ ထောက်ခံမဲ ထက်ဝက်အောက် လျော့သော်လည်း အများစုထောက်ခံမဲရရှိခြင်းကို အလေးသာမူကိုသာ ထင်ဟပ်သော ပြင်ဆင်ချက်များဖြစ်နေ ပြီး လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း ကျယ်ပြန့်သော သဘောတူမှုအတွက် အလေးမသာသည့် ပြင်ဆင်ချက်များဖြစ်နေခြင်းတို့ကို ကာကွယ်တားဆီးပေးနိုင်ပါသည်။

ပြင်ဆင်ရသည့် အခြေခံဥပဒေ၏ အားသာချက်များတွင် တည်ငြိမ်ပြီး အားကိုးအားထားပြုနိုင်သည့် ဥပဒေရေးရာ အခင်းအကျင်း ချမှတ်ထားခြင်း၊ အခြေခံဥပဒေလာ အခွင့်အရေး(ရပိုင်ခွင့်)နှင့် စံတန်ဖိုးများကို မြှင့်မားစွာ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းတို့ ပါဝင်ပါသည်။ အခြေခံဥပဒေလာ ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံများနှင့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ရှေ့နောက်ညီညွတ်စွာဖြင့် အကျိုးသက်ရောက်အောင်လုပ်နိုင်စွမ်းများ တိုးတက်လာမှု သည်လည်း ပြင်ဆင်ရသည့်အခြေခံဥပဒေ၏ အားသာချက်များထဲတွင်ပါသည်ဟု ဆိုမည်ကဆိုနိုင်ပါသည်။ ပြင်ဆင်ရသည့် အခြေခံဥပဒေများသည် ခေတ်စနစ်ပြောင်းလဲလာသည်နှင့်အမျှ အခြေခံဥပဒေနှင့် အစိုးရတို့ အတွက် ဆောင်ရွက်ရန်၊ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရန် ပိုမိုလွယ်ကူလာစေသဖြင့် ပြင်ဆင်ရသည့် အခြေခံဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ပါသည်။ သို့ရာတွင် မိမိတို့၏ကိုယ်ကျိုးစီးပွားအတွက်ရည်ရွယ်ကာ အခြေခံဥပဒေလာ ကာ ကွယ်စောင့်ရှောက်မှုများကို မှေးမှိန်အားလျော့စေလိုသော သို့တည်းမဟုတ် အခြေခံဥပဒေကိုပြင်ဆင်လိုသော အာဏာရနိုင်ငံရေးပါတီများ၊ နိုင်ငံရေးသမားများ၏ရန်ကိုတော့ ပြင်ဆင်ရသည့်အခြေခံဥပဒေများက ကာကွယ် မပေးနိုင်ချေ။

အခြေခံဥပဒေ၏ အစိတ်အပိုင်းအသီးသီးကို ပြင်ဆင်ရေးအတွက် ပြင်ဆင်ရန်ခက်ခဲမှု အတိုင်းအတာ အသီးသီးရှိ နေသည့် ပြင်ဆင်ချက်စည်းမျဉ်းများ ရောစပ်ပါဝင်နေသည့် အခြေခံဥပဒေများစွာရှိပါသည်။ ဥပမာ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေလာ ပြည်ထောင်စုနှင့် ပြည်နယ်များကြား လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ ခွဲဝေခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်သည့် အစိတ်အပိုင်းများကို ပြည်ထောင်စုအဆင့် လွှတ်တော်များ၏ ထောက်ခံအတည်ပြုမှုဖြင့်သာ ပြင်ဆင်နိုင်ပါသည်။ ကနေဒါနိုင်ငံ အခြေခံဥပဒေတွင် ပြင်ဆင်ချက်လုပ်ငန်းစဉ် အများအပြား ဖော်ပြပါရှိပါသည်။ ပြင်ဆင်ချက်အများစုသည် ပြည်နယ်ဆယ်စုအနက် ခုနစ်ပြည်နယ်တွင်နေထိုင်သည့် လူဦးရေထက်ဝက်ထက် မနည်း၏ သဘောတူထောက်ခံမှုလိုသည်။ အချို့ပြင်ဆင်ချက်များသည် ဖက်ဒရယ်လွှတ်တော်၏ ထောက်ခံ အတည်ပြုချက်သာ လိုသည်။ အချို့ပြင်ဆင်ချက်များမှာမူ ရှိသမျှပြည်နယ် ၁၀ ခုစလုံး၏ ပြည်နယ်လွှတ်တော် များက တစ်ခဲနက်သဘောတူရန် လိုအပ်ပါသည်။

နိုင်ငံတော်အခြေခံမူများ၊ နိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံ၊ သမ္မတနှင့် ဒုသမ္မတများ၏ အရည်အချင်း သတ်မှတ်ချက်၊ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ဖွဲ့စည်းပုံ၊ ပြည်သူ့လွှတ်တော်ဖွဲ့စည်းပုံ၊ အမျိုးသားလွှတ်တော် ဖွဲ့စည်းပုံ၊ တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များ ဖွဲ့စည်းပုံကို ပြင်ဆင်ခြင်းတို့နှင့် စပ်လျဉ်း၍ မြန်မာ နိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေသည် အထူးသဖြင့် ပြင်ဆင်ရခက်သည့် အခြေခံဥပဒေဖြစ်နေပါသည်။ ၂၀၀၈ အခြေခံ ဥပဒေ၏ ထိုအစိတ်အပိုင်းများသည် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်အားလုံး၏ ၇၅ ရာခိုင်နှုန်းက ပြင်ဆင်ရန်သဘောတူ လက်ခံပြီးနောက် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပ၍ မဲပေးပိုင်ခွင့်ရှိသူအားလုံး၏ ထက်ဝက်ကျော်၏ ထောက်ခံ မဲဖြင့်သာ ပြင်ဆင်နိုင်ပါသည်။ (box 2 ကိုကြည့်ပါ)

ပြင်ဆင်၍မရသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ

ပြင်ဆင်၍မရသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များပါသည့် အခြေခံဥပဒေများစွာရှိသည်။ နိုင်ငံတော်၏ပင်မအင်္ဂါရပ်တစ်ခု သို့မဟုတ် အမျိုးသား ကိုယ်ပိုင်အမှတ်လက္ခဏာ၏ အဓိက အစိတ်အပိုင်းဟု အတိအလင်းဖော်ပြထားသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များမှာ ပြင်ဆင်၍မရနိုင်သည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ထိုပြဋ္ဌာန်းချက်များသည် ဒီမိုကရေစီနည်းမကျသော အာဏာစုပုံလာခြင်းနှင့် ယင်းသို့သော လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာ အခိုင်အမာ အဖြစ်တွယ်ခြင်း ကဲ့သို့ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် ပြဿနာများအရပ်ရပ်ကိုကာကွယ်တားဆီးထားသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များဖြစ်နိုင်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် တူနီးရှားနိုင်ငံ၏ ၂၀၁၄ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပြင်ဆင်၍မရနိုင်သည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များစွာ ပါရှိသည်။ တူနီးရှား၏ လွတ်လပ်မှု၊ လွတ်လပ်ရေး၊ အချုပ်အခြာအာဏာ၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု၊ ဘာသာစကား၊ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်တို့ကို ပြဋ္ဌာန်းထားသည့် အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁ ကို ပြင်ဆင်၍မရနိုင်ပေ။ အလားတူပုဒ်မ ၂ သည်လည်း ပြင်ဆင်၍မရနိုင်ပေ။ ပုဒ်မ ၂ တွင် နိုင်ငံတော်သည် ' နိုင်ငံသားဖြစ်မှု၊ ပြည်သူ့ဆန္ဒနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုတို့ကို' အခြေခံသည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ ပုဒ်မ ၇၅ တွင်မူ နိုင်ငံ တော်ကို ပုံစံချထားမှု၏ တိကျသောအင်္ဂါရပ်ကို ကာကွယ်ပေးထားပြီး သမ္မတ၏ သက်တမ်းအကြိမ်ရေနှင့် သမ္မတရာထူးသက်တမ်း ကြာချိန်တို့ကို တိုးမြှင့်ခြင်းပြုမည့် ပြင်ဆင်ချက်များကို တားမြစ်ထားသည်။

အချို့သော အခြေခံမူများကို ချိုးဖောက်ခြင်းမပြုရဟု အခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်တွင် အကျယ်တဝင့် ဖော်ပြထားတတ်သော်လည်း အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ခြင်းအတွက် အလားအလာကို လမ်းဖွင့်ထားသည်လည်း ရှိသည်။ နီပေါနိုင်ငံ၏ ၂၀၁၅ ခုနှစ် အခြေခံဥပဒေတွင် "နီပေါ၏ ကိုယ့်မင်းကိုယ့်ချင်းအုပ်ချုပ်မှု၊ အချုပ်အခြာအာဏာ၊ နယ်နိမိတ်တည်တံ့ခိုင်မြဲမှုနှင့် ပြည်သူလူထုလက်ဝယ်တွင်ရှိသည့် အချုပ်အခြာအာဏာတို့ကို ဖိလှားဆန့်ကျင်သည့်နည်းလမ်းဖြင့် အခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ခြင်းမပြုရ" ဟု ပြဋ္ဌာန်းထားသည်။ ဤသို့သော ပြဋ္ဌာန်းချက်မျိုးသည် အဆိုပြု ပြင်ဆင်ချက်တစ်ရပ် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိမရှိဆိုသည်ကို ဆုံးဖြတ်ရန် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ အခွင့်အလမ်း ချန်လှပ်ပေးထားသည်။

၂၀၀၈ ခုနှစ် ကိုဆိုလိုနိုင်ငံ၏ အခြေခံဥပဒေတွင် ပြင်ဆင်ချက်တစ်ရပ်သည် အခြေခံဥပဒေပါ အခွင့်အရေးနှင့် လွတ်လပ်မှုအချို့ကို သေးသိမ်ယုတ်လျော့စေခြင်းရှိမရှိ အခြေခံဥပဒေခံရုံး၏ လေ့လာဆန်းစစ်မှုကိုခံယူရန် ပြဋ္ဌာန်း ထားသည်။ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ရပ်ကို ပယ်ဖျက်ခြင်း သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်ခြင်းမပြုရဟု အတိအလင်း ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်းမဟုတ်ဘဲ ထိုသို့သော လေ့လာဆန်းစစ်မှုကိုပြုရန် တရားရုံးတစ်ခုအားခွင့်ပြုခြင်းသည် ဥပဒေပါလုပ်ပိုင်ခွင့်များ၏ အရေးပါမှုကို အလေးထားမှုရှိခြင်းနေသည့်တိုင် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ ပြောင်းလွယ်ပြင်လွယ်ရှိမှုကို အစပျိုးပေးထားသည်။

ပြင်ဆင်၍မရနိုင်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်များကို အသုံးပြုသည့်အခါတွင်ပင် အချို့ဖြစ်ရပ်များ၌ မူလက ပြင်ဆင်၍မရနိုင်အောင် ရည်ရွယ်ထားသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုကို တော်လှန်ရေး သို့မဟုတ် လုံလောက်သော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ သဘောတူမှုဖြင့် ပြင်ဆင်ခြင်း၊ အစားထိုးခြင်းပြုနိုင်သည်။ အခြေခံ ဥပဒေသစ်ရေးရန်နည်းလမ်းကို ရွေးချယ်လိုက်ခြင်းသည် ပြင်ဆင်၍ မရနိုင်သည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များ ဆက်လက်တည်တံ့ခိုင်ရန် ကြံ့ကြံ့မခံနိုင်တော့သည့် နည်းလမ်းတစ်ရပ်ဖြစ်ပေသည်။

အလွတ်သဘောပြင်ဆင်ခြင်း - တရားရေးဆိုင်ရာလေ့လာသုံးသပ်ချက်နှင့် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ သဘောတူညီချက်များ

အခြေခံဥပဒေပါ စကားရပ်များကို တရားဝင်ပြင်ဆင်ခြင်းအပြင် ပြောင်းလဲနေသော လိုအပ်ချက်များ၊ အခြေအနေများနှင့် ကိုက်ညီစေရန် အခြေခံဥပဒေများ ဆင့်ကဲဖြစ်ပေါ်တိုးတက်လာခြင်းလည်း ရှိနိုင်သည်။ အခြေခံဥပဒေပါ စကားရပ်များ၏ တူညီသောစကားလုံးများသည်ပင်လျှင် နည်းလမ်းမျိုးစုံဖြင့် နားလည်ခြင်း၊ အနက်ဖွင့်ခြင်း၊ လက်တွေ့ကျင့်သုံးခြင်းမျိုး ကြုံရနိုင်သည်။ ဥပမာ ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်များတွင် စီးပွားပျက်ကပ်ကြီးနှင့်ကြုံရစဉ်က အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြန်လည်အနက်ဖွင့်ဆိုခဲ့ရသည်။ စီးပွားရေး၊ စက်မှုလုပ်ငန်းနှင့် လူမှုရေးမူဝါဒ၏ မျက်နှာစာများနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဖက်ဒရယ်အစိုးရ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့် အာဏာများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ချဲ့ထွင်ခွင့်ရရှိရန် ထိုသို့ပြန်လည်အနက်ဖွင့်ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ အနက်ဖွင့်ဆိုရာတွင် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေးဆောင်ရွက်ချက် နှစ်ခုစလုံးကို ကျင့်သုံးခဲ့ရပြီး နောက်တစ်ဆင့်တွင် တရားရုံးချုပ်၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များဖြင့် ပြန်လည်အနက်ဖွင့်ဆိုခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

စည်းမျဉ်းခံဘုရင်စနစ်မှ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသို့ တဖြည်းဖြည်းပြောင်းလဲလာသည့် ၁၉ ရာစုခေတ် ဥပဒေပ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအချို့တွင် ဖွဲ့စည်းပုံပြန်လည် အနက်ဖွင့်ဆိုခြင်းကို အကောင်းဆုံး ဥပမာ အဖြစ်တွေ့နိုင်သည်။ စည်းမျဉ်းခံ ဘုရင်စနစ်အရ ဘုရင်သို့မဟုတ် ဘုရင်မ၏ ရာထူးသည် ဂုဏ်ထူးဆောင် သို့မဟုတ် ကိုယ်စားပြုအဆင့်အတန်း သက်သက်သာရှိသည့် ပါလီမန်ဒီမိုကရေစီစနစ်တစ်ရပ်တွင် တကယ့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာကို ဘုရင် သို့မဟုတ် ဘုရင်မက ကိုင်စွဲထားသည်။ ထို ဥပဒေပဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေများ ကို ၁၉ ရာစုအစောပိုင်းတွင် စတင်ရေးဆွဲစဉ်က ဘုရင်သည် အစိုးရအဖွဲ့တွင် ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ ပါဝင်ခွင့် ရမည်ဟု လက်ခံခဲ့ကြသည်။ ဝန်ကြီးများရွေးချယ်ခြင်း၊ လွှတ်တော်ဖျက်သိမ်းကာ ရွေးကောက်ပွဲ ကျင်းပရမည့် အချိန်ကို ရွေးချယ်ခြင်း၊ ဥပဒေပြုရေးကို တစ်ချက်လွှတ်အာဏာဖြင့် ပယ်ချခြင်းတို့အထိ ဘုရင်က လုပ်ကိုင်နိုင် သည်ဟု ယူဆခဲ့သည်။ ၁၉ ရာစု အကုန်တွင်မူ ဘုရင်ကိုပေးထားသည့် အဆိုပါအခွင့်အာဏာများသည် စာရွက် ပေါ်တွင်ရှိနေဆဲဖြစ်သော်လည်း ဘုရင်၏ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ခွင့်၊ သဘောဆန္ဒတို့ဖြင့် ကျင့်သခြင်းမပြုတော့ပေ။ အချိန်အတော်ကြာပြီးမှသာ ထိုအလေ့အကျင့်များမှာ စံပုံစံဖြစ်လာပြီး အငြင်းပွားစရာမဖြစ်တော့သည့်အခါမှ သာ ရှင်းလင်းမှုနှင့် တိကျသေချာမှုကိုမျှော်ကိုး၍ ဘုရင်၏ထိုလုပ်ပိုင်ခွင့်များကို အခြေခံဥပဒေ၏ အပြီးသတ် စကားရပ်များအဖြစ် ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဆိုလိုသည်မှာ အပြောင်းအလဲသည် ပေါ်ပေါက်လာ သည့် အခြေအနေများကို တုံ့ပြန်ကာ တဖြည်းဖြည်းဖြစ်ပေါ်လာကာ ပြောင်းလဲမှုတိုးပွားမြင့်မားလာနိုင်သည့် သဘောဖြစ်သည်။ သက်ဦးဆံပိုင်ဘုရင်များသည် နိုင်ငံရေးတောင်းဆိုမှုများကို လိုက်လျောမှုများပြုနိုင်သည်။ သို့သော် ၎င်းတို့တွင် အခြေခံဥပဒေပါ စာရွက်ပေါ်က တရားဝင်အခွင့်အာဏာရှိနေဆဲဖြစ်ခြင်းကြောင့် လိုက် လျောမှုပြုနိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့ထံတွင် အခြေအနေကို ထိန်းချုပ်နိုင်မှု ဆုံးရှုံးသွားခြင်းမျိုးမဖြစ်ရန် အာမခံမှု အချို့ရှိနေသည်ဟု သက်ဦးဆံပိုင်ဘုရင်များက ယူဆခြင်းကြောင့် လိုက်လျောမှုပြုနိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။

၅။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ အကြီးစားပြင်ဆင်မှုလုပ်ငန်းစဉ်များ

သဘောတူညီချက် ရယူခြင်း

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်တိုင်းသည် ကွဲပြားခြားနားနေသည့်ဖြစ်ရာ အခြေခံဥပဒေ သစ်လိုအပ်ချက်အတွက် ဆုံးဖြတ်ပြီးနောက် ပထမဆုံးခြေလှမ်းသည် အခြေခံဥပဒေ အကြီးစားပြင်ဆင်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်သက်သက်အတွက် ပုံစံချမှတ်မှုကို ဆုံးဖြတ်ရန်ဖြစ်သည်။ တည်ဆဲဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပြင်ဆင်ချက်များပြုလုပ်သည့် ဖြစ်ရပ်များတွင် ပြင်ဆင်ချက်များကို အသက်ဝင်စေရန် လုပ်ဆောင်ရမည့် တရားဝင် ဥပဒေရေးရာ သတ်မှတ်ချက်များကို ထိုတည်ဆဲအခြေခံဥပဒေက ပြဋ္ဌာန်းပေးလိမ့်မည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် အခြေခံဥပဒေပြောင်းလဲမှုများနှင့်ပတ်သက်၍ သဘောတူညီချက်ရရှိရန်မှာမူအပြိုင် သို့မဟုတ် ပဏာမ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ် ချမှတ်လေ့ရှိကြသည်မှာ ထုံးတမ်းစဉ်လာပုံဖြစ်လာသည်။ ဥပမာ အိုင်ယာလန်တွင် အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက်များကို လွှတ်တော်က ဦးစွာအတည်ပြုထောက်ခံပြီးနောက် ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူ ပွဲဖြင့် နောက်တစ်ဆင့်တွင် အတည်ပြုရသည်။ သို့သော် လွှတ်တော်နှင့်လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ကျင်းပရသည့် တရားဝင်လုပ်ငန်းစဉ်မဆောင်ရွက်မီ ပြင်ဆင်ချက်များကို သဘောတူညီမှုရရှိရန်နှင့် ဆွေးနွေးရန် မကြာသေးမီက ပြည်သူလူထုဘက်မှ လူပုဂ္ဂိုလ်များလည်းပါသည့် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကိုယ်စားပြုမှုရှိသည့် အခြေခံဥပဒေ ဆိုင်ရာ ညီလာခံကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

ထိုနိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်များသည် သမိုင်းကာလတစ်ခုတွင် တိုင်းပြည်တစ်ခု၏ လိုအပ်ချက်များ၊ အခြေ အနေများနှင့် ကိုက်ညီရန် ပုံစံချကြည့်နိုင်သည်။ ကနဦးအကျိုးဖြစ်ထွန်းသည့်အချက်မှာ နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့်ပတ်သက်ပြီး သဘောတူညီမှုရရှိခြင်းဖြစ်သည်။ ဖြစ်ရပ်အများစုတွင် အခြေခံဥပဒေ ပြင်ဆင်ရေးဆွဲ ရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ဖွဲ့စည်းရန်နှင့် တရားဝင်မှုရှိစေရန် ရည်ရွယ်ကာ အကူးအပြောင်းကာလ သဘောတူညီချက် သို့မဟုတ် ဥပဒေရေးရာမူဘောင်တစ်ရပ်ကို ချမှတ်လိမ့်မည်ဖြစ်သည်။ ထိုလုပ်ငန်းစဉ် ပြီးစီးအောင်လုပ်ရမည့် သတ်မှတ်ကာလကို ချမှတ်ခြင်းလည်း ရှိကောင်းရှိနိုင်သည်။ (ဘာရန်ဒီနှင့် ဆူဒန်နိုင်ငံများမှာလှ) ပဋိပက္ခမှ ထွက်ပေါ်လာသည့် နိုင်ငံများ၏ဖြစ်ရပ်တွင် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၌ အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ် ကို ထည့်သွင်းထားနိုင်သည်။ (တောင်အာဖရိကမှာလှ) ပဏာမအခြေခံဥပဒေတွင် အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို ထည့်သွင်းထားနိုင်သည်။ (ကင်ညာမှာလှ) ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်ကို ချမှတ်ပြဋ္ဌာန်း ပေးသည့် ဥပဒေတစ်ရပ်တွင် အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို ထည့်သွင်းထားနိုင်သည်။ နီပေါနိုင်ငံ တွင် ငြိမ်းချမ်းရေး သဘောတူညီချက်နှင့် ပဏာမအခြေခံဥပဒေတို့ကို ပေါင်းစပ်ကျင့်သုံးခဲ့သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး အဖွဲ့အစည်းများ

အဆိုပါ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုများပြုလုပ်သည့် ('အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး အဖွဲ့အစည်း'ဟု ရည်ညွှန်းလေ့ရှိသည့်) စုံညီဆွေးနွေးပွဲ၏ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် ပုံသဏ္ဍာန်သည် ပထမဆုံးရယူရမည့် သဘောတူညီချက်ဖြစ်သည်။ မူကြမ်းရေးဆွဲသည့်လုပ်ငန်းစဉ်သည် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကိုယ်စားပြုသည့် တိုင်းပြုပြည်ပြု ညီလာခံဖြစ်လာမည်လော။ သို့မဟုတ် လွှတ်တော်တစ်ရပ် ဖြစ်လာမည်လော။ သို့မဟုတ် ကျွမ်းကျင်သူများ ပါသည့် ကော်မရှင်ငယ်တစ်ခုဖြစ်လာမည်လော။ မူကြမ်းရေးဆွဲအဖွဲ့၏ အဖွဲ့ဝင်များကို ခန့်အပ်မည်လော။ ရွေးကောက်ပွဲဖြင့် ရွေးကောက်တင်မြှောက်မည်လော။

အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့အစည်း၏ အရွယ်အစားနှင့်ပေါင်းစပ်ဖွဲ့စည်းမှုသည် တစ်ဖွဲ့နှင့်တစ်ဖွဲ့ လွန်စွာကွဲပြားခြားနားနိုင်သည်။ ကော်မတီသို့မဟုတ် ဆပ်ကော်မတီ၊ ခန့်အပ်တာဝန်ပေးခံရသည့် ကော်မရှင် သို့မဟုတ် ဥပဒေရေးရာ မူကြမ်းရေးဆွဲသည့် ကျွမ်းကျင်သူများပါသော ကော်မတီအငယ် တစ်ခုခုက ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းကို တာဝန်ယူဆောင်ရွက်လေ့ရှိသည်။ ပါဝင်သင့်ပါဝင်ထိုက်သူများထံမှ ထည့်သွင်းရမည့်အချက်အလက်၊ သဘောတူညီချက်များ၊ ရည်မှန်းချက်များကို ရှေ့နောက်ညီညွတ်၍ အလားအလာ ရှိသော မူကြမ်းအဖြစ်သို့ရောက်အောင် လုပ်ရခြင်းသည် အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း၏ လုပ်ငန်းတာဝန် ဖြစ်သည်။ ထို့နောက်ရရှိလာသည့်မူကြမ်းကို အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများ၊ နိုင်ငံသားများ၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ အသိုင်းအဝိုင်းနှင့် မီဒီယာတို့အပါအဝင် ပြည်သူလူထုကရော အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး အဖွဲ့အစည်းကပါ ဆန်းစစ်လေ့လာခြင်း၊ ဆွေးနွေးခြင်း၊ အချေအတင်ငြင်းခုံခြင်းတို့ပြုရန် ရေးဆွဲခြင်းသည်လည်း မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း၏ လုပ်ငန်းတာဝန်ဖြစ်ပါသည်။

အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေးအဖွဲ့အတွင်း ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်ပြီး သဘောတူညီချက်ရရှိလာဖို့လိုပါသည်။ သဘောတူမှုကို အခြေခံ၍ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မည်လော။ အများစု ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုကို လက်ခံမည့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုဖြစ်လာမည်လော။

အခြေခံမူများ

အခြေခံဥပဒေ မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းမပြုမီ၊ သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်ချက်လုပ်မည့် အခြေခံဥပဒေ၏ အစိတ်အပိုင်းများကို ညှိနှိုင်းခြင်းမပြုမီ အသစ်ရေးဆွဲမည့် သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်ချက်လုပ်မည့် အခြေခံဥပဒေက လိုက်နာကျင့်သုံးမည့် အခြေခံမူများ သို့မဟုတ် စံချိန်စံညွှန်းများအတွက် ပဏာမသဘောတူညီချက်ရအောင် ကြိုးပမ်းကြရသည်။ ရှိပြီးသား အခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်သည့်ဖြစ်ရပ်များတွင် ရည်မှန်းထားသည့် အခြေခံဥပဒေ အပြောင်းအလဲ၏ အကန့်အသတ်များနှင့် အတိုင်းအတာကို ပဏာမသဘောတူညီချက်ဖြင့် ချမှတ်သွားရသည်။ သို့မှသာ ရထားပြီးသား အကျိုးစီးပွားများကိုကာကွယ်ရန် ကြိုးပမ်းသူများအတွက်ရော ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ဖြစ်မြောက်ဖို့ဆန္ဒ ရှိသူများအတွက်ပါ အာမခံချက်တစ်ခုခုပေးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၏ အခြေခံသဘောတရားများဟု ခေါ်ကြသည့် ထိုသို့သော စံချိန်စံညွှန်းအပေါင်းအစုသည် တောင်အာဖရိကနိုင်ငံ၏ ပဏာမအခြေခံဥပဒေပါ အဓိကလက္ခဏာတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ထိုပဏာမအခြေခံဥပဒေသည် နောင်ပေါ်ပေါက်လာမည့် ရေရှည်ကျင့်သုံးမည့် အခြေခံဥပဒေအတွက် အဓိကကျသော မူဘောင်ဖြစ်လာသည်။ သဘောတူဆုံးဖြတ်ပြီးသား အခြေခံသဘောတရားများနှင့် ထိုအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းသည် ကိုက်ညီမှုရှိမရှိဆိုသည်ကို တရားရေးနည်းလမ်းအရပင် စေ့စေ့စပ်စပ် ဆန်းစစ်လေ့လာခဲ့သည်။ အခြေခံသဘောတရားများနှင့် ရှေ့နောက်လွဲချော်နေသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်တော်တော်များကို တွေ့ရှိခဲ့ကြသည်။ ထို့နောက် အပြီးသတ်အခြေခံဥပဒေကို အတည်မပြုမီ ထိုလွဲချော်နေသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို အခြေခံဥပဒေ၏ အခြေခံသဘော တရားများနှင့် ပေါင်းစပ်နိုင်ရန် ပြင်ဆင်ခဲ့ကြသည်။ အခြေခံသဘောတရားများနှင့် ပဏာမအခြေခံဥပဒေကဲ့သို့ အကူအပံ့များသည် မူကြမ်းရေးဆွဲရေး အဖွဲ့အစည်းများကို လမ်းညွှန်ရာတွင် အသုံးဝင်ပြီး ညှိနှိုင်းရရှိထားသည့် အဓိကအချက်များကို လိုက်နာစေရန် အာမခံပေးသည်။

အများပြည်သူ ပါဝင်မှု

အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း၏ မည်သည့်အဆင့်တွင် ပြည်သူလူထုကို ပါဝင်ဆောင်ရွက်စေသင့်သည်ဆိုသည်နှင့် ထိုသို့ပါဝင်ဆောင်ရွက်စေရန် မည်သို့လုပ်ဆောင်မည်ဆိုသည်ကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည် ဖြစ်သည်။ အခြေခံဥပဒေအကြောင်း သတင်းအချက်အလက်ဖြန့်ဝေခြင်း၊ ဝေဖန်ဆွေးနွေးမှု မြှင့်တင်ခြင်း၊

သဘောထားအမြင်များ ကောက်ယူခြင်းတို့အတွက် မီဒီယာနှင့် လူမှုကွန်ရက်တို့သည် အကောင်းဆုံး လမ်းကြောင်းများဖြစ်သည်။ (ဥပမာ- လူထုသဘောထား စုဝေးကြားနာခြင်းဖြင့်) ပြည်သူလူထုက ထည့်သွင်းသည့် အချက်အလက်နှင့် ၎င်းတို့၏ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုအား ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းကို အစောပိုင်းအဆင့်များတွင် လုပ်ဆောင် သင့်သော်လည်း မူကြမ်းရေးဆွဲရေးအဖွဲ့အစည်း၏ အပြီးသတ်လုပ်ငန်းမတိုင်မီ မူကြမ်းများ ရရှိသည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် ပြည်သူလူထု၏ မှတ်ချက်များ သို့မဟုတ် ကြားနာမှုများအတွက် အခွင့်အလမ်းပေးခြင်းသည်လည်း အသုံးဝင်သည့် လုပ်ဆောင်ချက်ဖြစ်သည်။

တမူထူးခြားသည့်နည်းလမ်းများဟု မပြောသာသည့်တိုင် ပြည်သူလူထု၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုကို မှန်းဆကြည့်နိုင်သည့် သမားရိုးကျမဟုတ်သော နည်းလမ်းနှစ်ရပ်ရှိသည်။ ပထမနည်းလမ်းမှာ ပြည်သူလူထုထံမှ ပေးပို့သည့် အချက်အလက်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်သည်။ ပြည်သူလူထု၏ သဘောထား အမြင်များကို တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခြင်း၊ သဘောထားအမြင် ကောက်ယူခြင်းတို့ဖြင့် အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းရေးဆွဲရေးအဖွဲ့က လုပ်ငန်းစဉ်တင်ရသည်။ ထို့နောက် ရရှိလာသည့်အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းသည် အပြီးသတ် မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်း သို့မဟုတ် အဆင့်ပေါင်းများစွာတွင် နောက်ထပ် အချေအတင်ဆွေးနွေးမှုများနှင့် မွမ်းမံပြင်ဆင်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဖြတ်ကျော်ရသည်။ ဤလုပ်ငန်းစဉ်သည် ပြည်သူလူထုကို ငွေဆော်ဦးကတည်းက အခြေခံဥပဒေအား ပုံဖော်ခွင့်ရရှိသွားစေခြင်းကြောင့် ပြည်သူလူထုက ထုတ်ဖော်လိုက်သည့် လိုအပ်ချက်များ၊ ဆန္ဒများ၏ သက်ရောက်မှုကို အမြင့်ဆုံးသို့ ရောက်ရှိရန် အလားအလာဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ဒုတိယမြောက်နည်းလမ်းမှာ ကနဦးမူကြမ်းကို အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး အဖွဲ့အစည်းက တစ်ဖက်သတ်ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့နောက် ရေးပြီး သားမူကြမ်းအတွက် သဘောထားမှတ်ချက်ရရှိရန် ပြည်သူ့ကိုးကွယ်ခြင်းသည် ဤနည်းလမ်း၏ကောင်းကွက်မှာ ခိုင်မာမှုရှိပြီးသားမူကြမ်းအဆိုပြုချက်များအတွက် အချေအတင်ဆွေးနွေးမှုနှင့် သဘောထားမှတ်ချက်ပေးရန် ပြည်သူလူထု၏ လုပ်ဆောင်ခွင့်ရရှိသွားခြင်းဖြစ်သည်။

နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် ကျွမ်းကျင်ပညာရှင်များမှ အကြံပြုချက်

အခြေခံဥပဒေသစ် မူကြမ်းရေးဆွဲသည့် လုပ်ငန်းစဉ်တွင် နိုင်ငံတကာအသိုင်းအဝိုင်းကို (ကြားဝင်စေစပ်ခြင်း၊ အကြံပေးခြင်းပုံစံဖြင့်) ပါဝင်စေသင့်သည်။ နိုင်ငံတကာစံများနှင့် စံချိန်စံညွှန်းများ အသုံးပြုနိုင်မှုကို ၎င်းတို့က အကြံပြုနိုင်သည်။ အခြားနိုင်ငံများ၏ အခြေခံဥပဒေ သမိုင်းကြောင်းများနှင့် ကျင့်သုံးမှုတို့မှ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာနိုင်သည့် အတွေ့အကြုံကို ၎င်းတို့က ပေးနိုင်သည်။ သို့သော် ကိုယ့်တိုင်းပြည်အတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုတွင် နိုင်ငံတကာကျွမ်းကျင်သူများက နေရာဝင်ယူနိုင်မည်မဟုတ်ပါ။ အခြေခံဥပဒေ၏ အရိပ်အာဝါသအောက်တွင် နေထိုင်လုပ်ကိုင်ကြရမည့် ပြည်သူလူထုနှင့် သက်ဆိုင်ရာ အီလစ်လူတန်းစားတို့ကြား စစ်မှန်သည့် သဘောတူညီချက်ကို အပြီးသတ်အခြေခံဥပဒေက မလွဲမသွေ ကိုယ်စားပြုရမည်သာဖြစ်သည်။

တရားဝင်သဘောတူအတည်ပြုချက်နှင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း

အခြေခံဥပဒေသစ် ရေးဆွဲသည့်အခါ ထိုအခြေခံဥပဒေကို (ဥပဒေအဖြစ် အာဏာတည်စေရန်လုပ်ဆောင်ခြင်း) ကျင့်သုံးခြင်း၊ အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခြင်းအတွက် လုပ်ငန်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်ပြီး သဘောတူညီချက်ရရှိဖို့ လိုသည်။ ရှိပြီးသား အခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်သည့်ဖြစ်ရပ်များတွင် ထိုလုပ်ငန်းစဉ်ကို ရှိပြီးသား အခြေခံဥပဒေ၏ ပြင်ဆင်ရေးလုပ်ထုံးလုပ်နည်းထဲတွင် ချမှတ်ထားပြီးဖြစ်သည်။

တိုင်းပြုပြည်ပြုလွှတ်တော် သို့မဟုတ် လွှတ်တော်ကဲ့သို့ အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး အဖွဲ့အစည်းက အခြေခံဥပဒေများစွာကို အတည်ပြုခဲ့ကြသည်။ သဘောတူမှုမရှိ လိုအပ်ချက်ကိုထင်ဟပ်ရန် ထောက်ခံခံ သုံးပုံနှစ်ပုံကျော် အထိလိုအပ်နိုင်သည်။ တစ်နည်းပြောရလျှင် အခြေခံဥပဒေ အများအပြားကို ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲဖြင့် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခြင်း သို့မဟုတ် လက်ခံကျင့်သုံးခြင်းပြုကြသည်။ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲဖြင့် အတည်ပြုခြင်းကြောင့် အခြေခံဥပဒေသစ်ကို ပြည်သူလူထုက တိုက်ရိုက်ပေးနိုင်ပြီး ပြည်သူ့ကိုယ်စားပြုအချုပ်အခြာအာဏာ အခြေခံမူကို (principle of popular sovereignty) ထင်ဟပ်သည်။

အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရေး အစောပိုင်းလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ပြည်သူလူထုပါဝင်ရေးအတွက် အစားထိုးသည့်အနေဖြင့် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲများကို အသုံးပြုကြလေ့ရှိသည်။ ဤဖြစ်ရပ်မျိုးတွင် မူကြမ်းရေးဆွဲခြင်းနှင့် ဝေဖန်ဆွေးနွေးခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ကိုယ်စားပြုမှုမရှိခြင်းကို အနည်းငယ်ထေမိအောင်ရည်ရွယ်ကာ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒခံယူပွဲဖြင့် ပြည်သူလူထုထံမှ အချက်အလက် တိုက်ရိုက်ရယူမှုပြုကာ ဆောင်ရွက်လိုက်ခြင်းသာဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဒီမိုကရေစီနှင့် ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း (International IDEA)

International IDEA သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းရေး ခိုင်မာအားကောင်းလာစေရန် အထူးသဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ၊ လွှတ်တော်လေ့လာစောင့်ကြည့်မှု၊ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကျွမ်းကျင်မှု ခိုင်မာအားကောင်းလာစေခြင်း စသည့် ကဏ္ဍများတွင် ပံ့ပိုးပေးခြင်းတို့ကို ဒီမိုကရေစီအရေး ဆောင်ရွက်သူများနှင့်အတူ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်လျက်ရှိပါသည်။ International IDEA သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၂၀၁၂ ခုနှစ်ကတည်းက စတင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ရာ ယခုဆိုလျှင် ရန်ကုန်နှင့် နေပြည်တော်တို့တွင် ရုံးခန်းများ ဖွင့်လှစ်နိုင်ခဲ့ပါသည်။

International IDEA မြန်မာနိုင်ငံအခြေစိုက်ရုံး
 ၆၈(ဘီ)၊ ဆရာစံလမ်း၊ ဗဟန်းမြို့နယ်၊
 ရန်ကုန်၊ မြန်မာနိုင်ငံ။
 Email: info-myanmar@idea.int
 Tel: +95 9 263 128104
 Fax: + 95 1 5564 07

www.idea.int

© 2017 International IDEA

International IDEA ၏ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေမှုများသည် အမျိုးသားရေး သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အကျိုးအမြတ်ရယူလိုမှုများမှ ကင်းလွတ်ပါသည်။ ဤပုံနှိပ်ထုတ်ဝေမှုတွင် ဖော်ပြထားသော အမြင်များ၊ ရှုထောင့်များသည် International IDEA နှင့် ၎င်း၏ ဘုတ်အဖွဲ့ သို့မဟုတ် ကောင်စီဝင်များ၏ အမြင်ရှုထောင့်များကို ကိုယ်စားပြုဖော်ပြခြင်း မရှိပါ။ တရားဝင်ရပ်တည်မှု သို့မဟုတ် ဖော်ပြပါ သီးခြား ကင်းလွတ်စွာရပ်တည်မှု မူဝါဒနှင့် ဆက်စပ်လျှင် ဤစာတမ်းတွင် ပါဝင်သော နိုင်ငံများနှင့် ဒေသများသည် International IDEA ၏ တရားဝင်ရပ်တည်မှုကို ကိုယ်စားပြုခြင်းမရှိပါ။ ထိုသို့ ထည့်သွင်းဖော်ပြခြင်းသည် မတူကွဲပြားသည့် စာရင်းပြုစုမှုနှင့် လက်တွေ့ကျင့်သုံးမှုတို့ကို ဆီလျော်အပ်စပ်အောင် ရေးသားပြုစုထားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

This project is supported by the Norwegian Ministry of Foreign Affairs

Norwegian Ministry of Foreign Affairs

အကြောင်းမှာ ပြည်လုံးကျွတ်ဆန္ဒ ခံယူပွဲများသည် အခြားသူများဖော်ဆောင်ထားသည့် အဆိုပြုမှုကြမ်း အစုအဝေးကို ထောက်ခံမလား၊ ကန့်ကွက်မလား မဲပေးခွင့်ရသွားခြင်းသာဖြစ်ပြီး ကန့်ကွက်မဲပေးလိုက်ခြင်းကြောင့် မမျှော်မှန်းနိုင်သည့် ရလဒ်များဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ပေသည်။ အခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်ကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းမလားဆိုသည့် ကိစ္စရပ်အတွက် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲအများစုကို ကျင်းပကြလေ့ရှိသော်လည်း (ဥပမာ ၂၀၁၂ ခုနှစ် တုန်းက အိုက်စလန်ကျွန်းနိုင်ငံတွင် လုပ်ဆောင်သလို အခြေခံဥပဒေ၏ သက်ဆိုင်ရာ အပိုင်းကဏ္ဍတစ်ခုချင်းစီအလိုက် အပြိုင် လူထုဆန္ဒခံယူပွဲ ခြောက်ခုကို ကျင်းပခဲ့သလို) အငြင်းပွားကြသည့် ပြဋ္ဌာန်းချက်တစ်ခုအတွက် ဖြေရှင်းချက်ရရန်လည်း လူထုဆန္ဒခံယူပွဲများကို ကျင်းပကြသည်။

အခြေခံဥပဒေတစ်ရပ်ကို အတည်ပြုခြင်းပြီးသည့်နောက်တွင် ယင်းကိုအကောင်အထည်ဖော်ခြင်းအတွက် လုပ်ငန်းများစွာက လိုက်လာလေ့ရှိပါသည်။ အခြေခံဥပဒေလာ ပြဋ္ဌာန်းချက်များကို ဥပဒေအဖြစ်သို့ ရေးဆွဲပြုစုရန် လုပ်ဆောင်ရလေ့ရှိပါသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ အခြေခံဥပဒေလာ ကတိကဝတ်များကို ဖြည့်ဆည်းရန် ဥပဒေရေးဆွဲပြုစုရသလို၊ အခြေခံဥပဒေသစ်ကြောင့်ဖြစ်လာသည့် လိုအပ်ချက်များကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြနိုင်ရန် ဥပဒေများကို ပြင်ဆင်ရေးဆွဲခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အင်စတီကျူးရှင်းများကို အသစ်တည်ထောင်ဖွဲ့စည်းရသလို၊ ဥပဒေသစ်များအရ ရွေးကောက်ပွဲများ ကျင်းပပေးရလေ့ရှိပါသည်။ အခြေခံဥပဒေလာ အခွင့်အရေးများ သို့မဟုတ် အခြေခံ ဥပဒေသစ်ပါ အစီအစဉ်များကို အတည်ပြုထားခြင်းမရှိသည့်အခါ စောဒကတက်ရန် တရားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အလမ်းကိုပေးအပ်မည့် လုပ်ငန်းစဉ်အသစ်များနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများလိုအပ်လေ့ရှိပါသည်။

အကိုးအကားနှင့် ဆက်လက်ဖတ်ရှုရန် စာအုပ်စာတမ်းများ

အင်တာနက်ရင်းမြစ်များ

- ၁။ ConstitutionNet, <<http://www.constitutionnet.org>>
- ၂။ The Constitute Project, <<http://www.constituteproject.org>>
- ၃။ International IDEA မှထုတ်ဝေသည့် အခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း မိတ်ဆက်စာစဉ်၊ <<http://www.constitutionnet.org/primers>>

သုတေသန စာတမ်းများ

- ၁။ M. Böckenförde, N. Hedling and W. Wahiu (တည်းဖြတ်), *အခြေခံဥပဒေတည်ဆောက်ခြင်း လက်တွေ့လမ်းညွှန်စာအုပ်* (Stockholm: International IDEA, 2011), <<http://www.idea.int/publications/pgcb/index.cfm>>
- ၂။ Brandt, M. Cottrell, J., Ghai, Y. and Regan, A., *ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်းနှင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး- လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် ရွေးချယ်စရာများ* (Geneva: Interpeace, 2011), <<http://www.constitutionmakingforpeace.org/sites/default/files/Constitution-Making-Handbook.pdf>>
- ၃။ Gluck, J. and Brandt, M., *အားလုံးပါဝင်၍ ပါဝင်သင့်သူတိုင်းပါဝင်သော အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲခြင်း- အာရပ်နွေးဦးအပြီး နိုင်ငံသားများ၏တောင်းဆိုချက်ကို ထုတ်ဖော်ခွင့်ပေးခြင်း* (Washington,DC: United States Institute of Peace, 2015), <<http://www.usip.org/publications/participatory-and-inclusive-constitution-making>>
- ၄။ Ladley, A., *ပဋိပက္ခအလွန် အခြေခံဥပဒေ တည်ဆောက်ခြင်း - အချုပ်အခြာအာဏာပိုင် လုပ်ငန်းစဉ်အတွက် ပြင်ပမှကူညီပံ့ပိုးခြင်း* International IDEA Policy Paper, July 2011, <<http://www.idea.int/publications/constitution-building-after-conflict/index.cfm>>
- ၅။ Van Vliet, M., Wahiu, W. and Magolowondo, A., *အခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများ - လက်တွေ့လုပ်ဆောင်ချက်အတွက် အခြေခံမူများ* (Den Haag/Stockholm/Leiden: Netherlands Institute for Multiparty democracy/International IDEA/African Studies centre, 2011), <<http://www.idea.int/publications/constitutional-reform-processes/index.cfm>>